

Berichten

Buitenland

Fruitbomen en onderstammen

Voor de Nederlandse agribusiness, jaargang 40, nummer 3, maart 2014

Colofon

Berichten Buitenland is bestemd voor het Nederlandse agrarische bedrijfsleven en is een uitgave van de directie Industrie en Handel van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het doel is informatieverstrekking over relevante ontwikkelingen op agrarisch handelsgebied, buitenlandse markten, handelsbemiddeling enzovoort. De LNV-afdelingen in het buitenland dragen in sterke mate bij aan de berichtgeving in dit blad.

Er wordt gedrukt op een chloorarme papiersoort, in een inktbesparend FM-raster. Er wordt verzonden in recyclebare sealbags.

Uitgever

Ministerie van Economische Zaken

Redactieadres

Redactie Berichten Buitenland
T.a.v. Sabine Hoff
Postbus 20401, 2500 EK Den Haag
Tel. +31 (0)70 378 52 59
E-mail s.h.hoff@minez.nl
www: rijksoverheid.nl/berichtenbuitenland

Informatie en abonnementen

Voor informatie over artikelen of een (gratis) abonnement kunt u contact opnemen met Elma Verboom.
Tel.: +31 (0)70 378 41 62
Fax: +31 (0)70 378 61 23
E-mail: e.verboom@minez.nl

Realisatie

JackieWorks/geschreven * gedrukt

Aan dit nummer werkten mee:

Corné van Alphen, Tjitske Bolt, Matthias Brienen, Alexandra Feekes, Inge Hardenberg, Philip de Jong, Evert-Jan Krajenbrink, Hans van der Lee, Philip den Ouden, Jacqueline Rogers, Reinder Schaap, Sylvana Terlage, Tineke Zwitser.

Opmaak

Optima Forma bv, Voorburg

Druk

OBT bv, Den Haag
ISSN 0920 - 0975

De informatie, meningen en opinies in dit blad worden naar voren gebracht buiten verantwoordelijkheid van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het overnemen of vermenigvuldigen van artikelen uit dit blad is alleen toegestaan onder vermelding als volgt: Berichten Buitenland, [maand/jaar], [pagina's].

Inhoudsopgave

VF M9, M9 EMLA, M9 NAKB 337, M9 Pajam-1 en M9 Pajam-2	3
'Nederlands gecertificeerd' is ijzersterk merk	4
Fruitsector Oekraïne	6
Marokkaanse fruitsector	9
"In het buitenland moet je de knop omzetten"	11
Frankrijk zet in op grondige renovatie van zijn vruchtboomareaal	13
Een blik op de Spaanse fruitsituatie	16
Fruitteelt in Roemenië in de lift	19
Pionier-landmeter in Koerdistan	22

VF M9, M9 EMLA, M9 NAKB 337, M9 Pajam-1 en M9 Pajam-2

Dit is geen codetaal, geen code voor enge ziektes, dit zijn de benamingen van onderstammen, die van appels om precies te zijn. In deze special nemen we u mee in de wereld van fruitbomen en onderstammen. Een onderstam is het geheel van de wortels en het deel van de stam van de boom net boven de grond. Hierop wordt de fruitboomsoort geënt waarvan we uiteindelijk vruchten willen oogsten. Voor hoogstamfruitbomen wordt er soms ook gebruikgemaakt van een tussenstam. Dit is het stamdeel tussen de onderstam en de vruchtdragende kroon. De onderstam bepaalt in zeer grote mate de eigenschappen van de boom, hij controleert de verhouding tussen groei en bloei. Te sterke groei gaat ten nadele van de bloei en te trage groei betekent te veel bloei waardoor de boom wordt uitgeput. Door gebruikt te maken van de juiste onderstam voor het juiste fruitras én voor de aanwezige bodem, kan men de opbrengst van een boomgaard maximaliseren en spreiden over vele jaren. Ook resistentie-eigenschappen van de onderstam zijn een belangrijke reden om het vruchtdragend ras hierop te enten.

Spanje blijft een fruitboomland bij uitstek, niet zo verwonderlijk ook, de Spaanse sinaasappels worden wereldwijd geëxporteerd. Marokko is een land van pitvruchten, denk aan perzik, kers, abrikoos maar ook van peren. In Roemenië pakken ze de fruitzaken ook serieus aan, een stimuleringsplan moet zorgen dat de fruitboomgaarden weer bloeien als ze deden in het Ceauşescu-tijdperk. Maar de beste fruitbomen en onderstammen komen volgens Naktuinbouw nog altijd uit Nederland en dit is mede te danken het feit dat het Nederland lukt goed virusvrij en soortecht materiaal te verkrijgen.

En u leest over een voormalig landmeter die in Koerdisch Irak ging samenwerken met twee Nederlandse fruitteelsters. Het resultaat van de eerste oogst? Tien ton peren en tien ton appels.

Wij wensen u veel leesplezier!

De redactie

Gebruikte bron: www.hoogstamboomgaard.be

Nederlands gecertificeerde vruchtboomonderstam wereldwijd gewild

'Nederlands gecertificeerd' is ijzersterk merk

Naktuinbouw certificeert onderstammen desgevraagd als virusvrij en soortecht. Deze certificering zorgt voor een meerwaarde in de handel binnen de Europese Unie en daarbuiten. Vanwege de kwaliteit van ons certificeringssysteem (waarvan de eisen uitgaan boven die van de EU), is materiaal met deze Nederlandse certificering erg gewild in de markt. De teler plukt hier uiteindelijk letterlijk en figuurlijk meer vruchten van.

In de visie van Naktuinbouw moet elke tuinbouwondernemer, waar dan ook in de wereld toegang hebben tot goed, gezond en betrouwbaar uitgangsmateriaal van geschikte rassen. Om hieraan bij te dragen beoordeelt Naktuinbouw teeltmateriaal op onafhankelijke wijze, met gebruikmaking van hoogwaardige kennis, methoden en technologie. De organisatie deelt de daaruit en daarmee opgebouwde kennis actief met partners.

Verantwoordelijk voor onder andere het keuren van onderstammen voor fruitbomen is Gerben Mellema, voluit manager Keuringen Boomkwekerijgewassen bij Naktuinbouw. Hij schetst eerst het algemene beeld. "Nederlandse onderstammen en de teelt hiervan in ons land, staan hoog aangeschreven in Europa. Ik durf wel te zeggen dat wij hiermee bovenaan de ladder staan. Dit komt omdat wij gedurende decennia een goed systeem hebben ontwikkeld om goed virusvrij en soortecht materiaal te verkrijgen.

Van kandidaatplant tot onderstam

Hoe werkt dat? Stel, een bedrijf wil een nieuwe onderstam virusvrij en soortecht in de markt zetten. Hij komt dan bij ons met één plant – die noemen wij de kandidaatplant – en die wordt in ons Toetscentrum in Horst (L) helemaal uitgeplozen, dus nagetrokken op onder meer virussen. Mocht er een virus zijn, wordt de plant door warmtebehandeling virusvrij gemaakt. Verder wordt gekeken of er een goede rasbeschrijving is.

Als aan die twee zaken is voldaan, maken wij daar een aantal planten van, het zogenoemde pre-basismateriaal. Die verblijven bij ons in het Toetscentrum onder gecontroleerde omstandigheden, in een luisdichte kas. Dit materiaal leveren wij – op verzoek van de eigenaar van het ras – aan een vermeerderaar die daar basismateriaal van produceert. Dat gebeurt in de meeste gevallen bij Vermeerderingstuinen Nederland, gevestigd in Horst en Zeewolde. Het virusvrije en soortechte materiaal kan vervolgens op aanvraag van kwekers aan hen worden geleverd. Wij inspecteren de vermeerderingslocaties, en ook tweemaal per jaar op locatie bij de kweker de van dit basismateriaal gekweekte onderstammen. Dat is een visuele controle op ziektes en plagen, soortechtheid en andere zaken. Na goedkeuring komt men dan in aanmerking voor certificering, wat tot uitdrukking komt in ons waarmerkstrookje (certificaat) 'Naktuinbouw gecertificeerd' virusvrij en soortecht."

Van kandidaatplant tot Nederlands gecertificeerde onderstam is een traject dat gemiddeld 8 à 10 jaar beslaat. Naar schatting van Naktuinbouw is bijna alles van Nederlands geproduceerd materiaal van vruchtboomonderstammen Naktuinbouw gecertificeerd virusvrij'.

Internationaal actief

Naktuinbouw is als expertisecentrum internationaal ook actief met kennisdeling, keuringen en certificering, in talloze andere scenario's. "Rondom de toetreding van de voormalige Oostbloklanden tot de EU, hebben wij daar geassisteerd bij de introductie van de EU-regelgeving op ons terrein. Estland, Letland, Polen, Slowakije en Tsjechië zijn onder meer de landen waar wij toen actief waren. Eerst met instructie op managementniveau, later met het opleiden van hun inspecteurs." Maar ook als een Nederlands bedrijf met een productielocatie in het buitenland zijn materiaal van die locatie als 'Naktuinbouw gecertificeerd' in de handel wil brengen, komt Naktuinbouw op verzoek dit materiaal ter plekke keuren en – hopelijk – certificeren. Fytosanitair speelt Naktuinbouw in het buitenland

geen rol. Dat is een zaak van de lokale autoriteiten. Verder speelt de organisatie een rol bij producten uit onderstammenteelt die geroid worden en naar het buitenland gaan voor sortering en verwerking. Het gaat erom dat het materiaal voorzien van de juiste documenten goed traceerbaar die kant op gaan en weer terug.

Mellema: "Ons label, het eerder genoemde waarmerkstrookje, staat in de wereld heel goed bekend. Ieder strookje is uniek. De gegevens erop zijn altijd bij ons bekend, dus bij een probleem kunnen wij steeds traceren waar het materiaal uiteindelijk vandaan komt en waar het geproduceerd is.

Het belang van soortechtheid

Alle fruitmateriaal dat in Nederland en Europa wordt geteeld, moet vanaf 1 oktober 2014 in een register staan. Een ras komt erin als het een goede rasbeschrijving heeft. Als materiaal virusvrij wordt gemaakt of in de certificering wordt opgenomen, wordt ook de soortechtheid bekeken: is het ook echt wat het is? Fruitsoorten kennen vele mutanten, die lijken heel erg op elkaar. DNA-typering is niet bruikbaar als middel om mutanten te onderscheiden; het gaat dan nog steeds om visuele inspectie.

Wat is een goede onderstam? "In het algemeen is men op zoek naar een stam met een combinatie van zwakke groei, stabiele productie en geringe wortelopslag en probeert dit steeds verder te finetunen", aldus Mellema.

Groter in klein fruit

Intussen is Naktuinbouw in toenemende mate actief met klein fruit. Mellema: "In de consumptie zie je al een aantal jaren een uitbreiding van klein fruit. Dit heeft zich vertaald in een ruimer aanbod gedurende langere tijd van aardbeiplanten, frambozen, bramen en blauwe bessen. Wij zagen een grotere vraag naar gecertificeerd materiaal van deze fruitsoorten binnenkomen. Hiervoor bestaat nu het kwaliteit-plussysteem Elite Soft Fruit."

Het Toetscentrum van Naktuinbouw kan ook fungeren als quarantaine- / toetsstation voor materiaal uit het buitenland dat Nederland al dan niet wil overnemen in zijn certificeringssysteem. "Wat is het? Uit wat voor systeem komt dat, kunnen wij het accepteren? Wij willen graag eerst antwoorden op deze vragen om te zien of het materiaal inderdaad bij ons in het systeem opgenomen kan worden."

Ter afsluiting wil Mellema benadrukken dat hij het wenselijk vindt om binnen de aankomende EU-harmonisatie zoveel mogelijk van het Nederlandse systeem overeind te houden. " 'Naktuinbouw gecertificeerd' heeft een goede naam vanwege ons kwalitatief hoogstaand systeem. Het vertegenwoordigt een meerwaarde die het waard is om voor te vechten."

Hans van der Lee

Opbouw van (kennis)relaties met Nederlandse partners

Fruitsector Oekraïne

Dit artikel is geschreven en aangeleverd vóór de recente politieke ontwikkelingen (met waarschijnlijk economische gevolgen) in Oekraïne. Het moet zich laten aanzien hoe snel de situatie zich herstelt en hoe de landen tuinbouwsector er dan voor staat. Maar één ding is zeker: het land heeft ongekend veel potentieel. Eén van de veelbelovende sectoren is de markt voor fruit.

De Oekraïense fruitmarkt is volop in beweging en één van de veelbelovende sectoren in het land. Oekraïense consumenten hechten veel waarde aan een gezonde levensstijl, waarvan verse groenten en fruit steeds vaker een essentieel onderdeel zijn. Traditioneel werden verse groenten en fruit alleen in het teelt- en oogstseizoen geconsumeerd. Voor de winterperiode wordt nog steeds veel groente en fruit verwerkt en opgeslagen in de kelders van gezinnen.

Jongeren verhuizen echter naar de steden en raken gewend aan het jaarrond aanbod van vers fruit. Gevolg is dat er door het hele jaar heen een meer constante vraag naar fruit is. Die vraag is bijna verdubbeld in de afgelopen tien jaar, wat tot een groeiende fruitproductie heeft geleid. Volgens Fruit Inform is Oekraïne zelfs het land met de snelst groeiende groente- en fruitproductie in Oost-Europa. De verkoop van vers fruit is de afgelopen vier jaar met bijna 30% gestegen tot 1,9 miljoen ton. De overheid heeft van 2007-2012 een succesvol subsidieprogramma ingezet voor de fruitsector. Belangrijke drijvende krachten in de markt zijn de export naar Rusland en de stijging van de binnenlandse vraag naar vers fruit jaarrond.

Fruitproductie

Het land heeft een rijke historie. Voor de onafhankelijkheid was 'de Oekraïne' (deelrepubliek van de USSR, red.) een belangrijke producent van fruit en bessen, die over de gehele Sovjet-Unie werden afgezet. Maar na de onafhankelijkheid viel deze professionele productie terug van 3 miljoen ton in 1991 naar slechts 766.000 ton in 1999. Sindsdien groeit de sector jaarlijks weer met gemiddeld 7% en bereikte in 2012 een productie van 2 miljoen ton. De laatste jaren professionaliseerde de sector door de aanleg van intensieve boomgaarden. Daardoor is de totale opbrengst toegenomen, ondanks dat het areaal aan fruit is afgenomen. Industriële fruitteeltregio's in Oekraïne zijn Vinnitsa, de Krim, Khmelnytsk, Kharkiv, Cherniv en de Kherson-regio.

"Fruitproductie in Oekraïne is interessant vanwege de lage kosten van pacht, loon, het gunstige klimaat in de genoemde regio's en vruchtbare aarde. De waarde hiervan neemt sterk toe als bekend is welke van de moderne rassen het beste passen bij de klimaatomstandigheden in de verschillende delen van de Oekraïne en de teelt van die rassen wordt toegestaan. Verder is een bredere kennisuitwisseling op het gebied van ketenmanagement, plantgezondheid en gewasbescherming wenselijk gebleken", zegt Bertus Meijer, onderzoeker fruit bij Praktijkonderzoek Plant en Omgeving, onderdeel van WageningenUR. Kennisprogrammering gesteund door het ministerie van Buitenlandse Zaken zal zich vooral richten op enkele van de partners met een sleutelrol in Oekraïne, te weten onderzoeksinstituten en grote fruit(verwerkings)bedrijven, evenals op Nederlandse stakeholders.

In totaal is 15,8 miljoen hectare geschikt voor de teelt van fruit. De ambitie van Oekraïne is om wereldwijde speler in de hardfruit- (appels, peren) en bessenmarkt te worden. Bij zachtfruit nemen aardbeien, frambozen en bessen een belangrijke plaats in Oekraïne. Toch kan het land zijn potentieel voor fruitexport onvoldoende benutten door slechte infrastructuur, logistiek en soms onvoldoende kennis. Koelfaciliteiten zijn hierbij inbegrepen.

Oekraïense telers zullen naar verwachting hun opslagcapaciteit in de komende jaren flink uitbreiden, waardoor zij Polen van de Russische markt kunnen verstoten met behulp van concurrerende prijzen. Volgens de website farmer.pl gaat dit in de toekomst een reële bedreiging vormen voor de Poolse appelteilers. De statistieken tonen aan dat de Oekraïense appeloogst ruim 1 miljoen ton zal bedragen. Dit is 17% hoger dan de oogst in 2010, toen de telers 897.000 ton produceerden. Volgens de voorspellingen van Fruit Inform zal de groei in Oekraïense appelproductie jaarlijks met 11% stijgen. De Russische Federatie is de grootste consument van zowel Oekraïense als Poolse appels.

Fruitimport

Oekraïne is nog steeds netto-importeur van groenten en fruit. Dit heeft voornamelijk te maken met de al eerder genoemde slechte infrastructuur, logistiek en verouderde opslag, waardoor de kwaliteit van het product hard achteruit gaat. Daardoor importeren supermarkketens in de winter groenten en fruit van goede kwaliteit. In het zomerseizoen kan het geïmporteerde product niet qua prijs concurreren met het binnenlands product.

Meer dan de helft van het fruit in Oekraïne wordt geïmporteerd, veelal uit Polen, Spanje, Italië en Griekenland. Tijdens het oogstseizoen worden groenten en fruit veelal verkocht op markten en op straat. Het marktaandeel van de grotere supermarkten. Zij stellen steeds hogere eisen aan de kwaliteit ervan. Door gebrek aan kwalitatief goede versproducten in het naseizoen, richten supermarkten zich op het buitenland voor aankoop hiervan.

Door de slechte logistiek en afzet, en de toename van de appelproductie zal de productie in appelsapconcentraat groeien. Dit omdat de prijs in het oogstseizoen geheel onderuit gaat en het product niet in goede staat het winkelschap kan bereiken. Oekraïne is intussen al één van de grootste exporteurs voor de Europese markt. Volgens de statistieken exporteerde het land in 2013 80.500 ton appelsapconcentraat, 2,2 keer meer dan het jaar ervoor. Alleen China en Turkije exporteerden meer.

Na het succesvolle subsidieprogramma van 2007-2012 stagneerden de investeringen in verdere vernieuwing van oude boomgaarden en verbetering van de fruitopslag. Vorig jaar is slechts 228 hectare voor fruitproductie aangeplant. Het Oekraïense ministerie van Landbouw wil de fruitsector echter opnieuw extra ondersteunen met een ontwikkelingsplan. In de onlangs goedgekeurde begroting voor 2014 zijn tientallen miljoenen vrijgemaakt ter ondersteuning van de productie van hop, glastuinbouw, jonge boomgaarden en bessen. Voor daadwerkelijke toekenning en uitkering van steunbedragen is een erg ingewikkelde procedure vastgesteld.

Nederlandse activiteit

De Nederlandse fruitsector is al actief in Oekraïne. Op de belangrijkste Oekraïense AGF-beurs, Fresh Produce, in november 2013 stonden 12 Nederlandse bedrijven. Nederlandse spelers op de markt zijn onder meer Fleuren Fruitboomkwekerijen, Verbeek boomkwekerijen, Driesvenplant, Aweta, Van Amerongen, Storex en Van Nifterik. Deze ondernemingen zien dat op alle niveaus binnen de keten grote winsten zijn te behalen. Virusvrij uitgangsmateriaal, efficiëntere bedrijfsvoering, betere opslag en logistiek, en verhoging van kwaliteit zijn als 'laaghangend fruit' te betitelen. Nederlandse kennis en equipment kunnen een aanzienlijke bijdrage leveren aan het verhogen van de professionaliteit van de fruitsector in de Oekraïne. Wil Oekraïne meer toegevoegde waarde genereren, dan zal het meer aandacht moeten besteden aan kwaliteitsverbetering in de hele productie- en afzetketen. Oekraïense bedrijven denken vaak in grote oppervlaktes en gaan akkerbouwmatig enthousiast en pragmatisch aan de slag. Omdat een boomgaard minimaal 15 jaar meegaat, wordt juist de uiterste zorg en voorbereiding gevraagd. Direct in het begin worden dan, in alle haast, fouten gemaakt die later moeilijk te herstellen zijn.

In juni 2013 bezocht een missie uit Oekraïne de Nederlandse fruitsector. Vertegenwoordigers van de pers, grootschalige telers, overheid en wetenschap bezochten Nederlandse bedrijven die actief zijn in onderstammen, fruitbomen, ziektebestrijding, onderzoek, verwerking en logistiek. Uit de identificatiemissie bleek al dat er in de

combinatie van Nederlandse kennis en technologie enerzijds en Oekraïense mogelijkheden anderzijds goede samenwerking kan liggen. Een aantal Oekraïense fruittelers is naar Nederlandse verhoudingen zeer grootschalig. Om het hoogkwalitatieve Nederlandse uitgangsmateriaal, kwaliteiten ketenmanagement goed tot zijn recht te laten komen, is het voorstel om een praktijkgerichte verkenning te laten doen door een expert met kennis van de Nederlandse sector, die verbinding kan maken met de Oekraïense realiteit.

Frederique Vogel, eigenaar van Holland Rosetta, is al langer actief op de Oekraïense fruitmarkt en is nauw betrokken geweest bij de missie. Zij stelt dat de fruitproductie vanaf het jaar 2000 met grote stappen vooruit is gegaan in Oekraïne. Er zijn intensieve hoogproductieve fruitboomgaarden aangelegd die opmerkelijk goede kwaliteit appels produceren, alleen bereikt veel fruit niet het winkelschap. Ook al is de teelt, oogst en opslag goed verlopen, dan moet het product vaak over grote afstanden getransporteerd worden over slechte wegen met diepe kuilen voordat het de eindbestemming bereikt. De keuze van de productielocatie wordt vaak niet gemaakt op basis van de logistiek, maar op basis van het kunnen beschikken over land dat voor meerdere jaren kan worden gepacht, contacten, waterbeschikbaarheid, klimaat enzovoort.

Kwekersrecht

Het grootste knelpunt om de fruitsector te internationaliseren ligt op overheidsniveau. Nieuwe rassen mogen niet officieel worden geteeld in Oekraïne. Een nieuw ras dient aangemeld en geregistreerd te worden. Dit kan soms een jarenlang proces zijn. Daardoor hebben Oekraïense telers geen toegang tot de nieuwste rassen. Dit registratiesysteem dateert nog uit de Sovjettijd, toen de overheid bepaalde waar het goed was een bepaald ras te telen, om zo de collectieve bedrijven te behoeden voor grote verliesposten. Dit registratiesysteem zou afgeschaft moeten worden, want de telers proberen veel liever zelf de rassen uit op hun locatie voor eigen risico. Voor Nederlandse toeleveranciers is het probleem dat het kwekersrecht niet door eenieder gerespecteerd wordt. Hierdoor zijn Nederlandse bedrijven huiverig hun nieuwste variëteiten te registreren in Oekraïne. Toch weerhoudt dat bijvoorbeeld een firma als Fleuren niet om een vorst-tolerante onderstam voor perenbomen te registreren.

Belangrijk is dat uitwisseling van missies plaatsvindt, zodat begrip kan worden gekweekt voor 'het waarom' en de voordelen van ons Westerse systeem van kwekersrecht. Samen met de topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen wordt nu gekeken welke rassen en klimatologische omstandigheden geëigend zijn voor Oekraïne. Het zou goed zijn als de topsector zich inzet met als doel het afschaffen van de registratieverplichting en het respecteren van kwekersrecht.

Evert Jan Krajenbrink, Landbouwrapraad Kiev

Meer weten? Stuur een e-mail naar ie-Inv@minbuza.nl.

Vernieuwing is dringende noodzaak; overheid investeert massaal

Marokkaanse fruitsector

Geen land beter voor fruitproductie dan Marokko. De sector is sinds begin jaren '80 dankzij initiatieven vanuit de private sector aanzienlijk uitgebreid en biedt veel werkgelegenheid. Lokale markten worden voorzien van vers fruit en ook de verwerkende industrie wordt volop beleverd. De sector maakt intensief gebruik van de toeleverende industrie: denk aan meststoffen, pesticiden en irrigatie-installaties. Bijteelt wordt ingezet om de planten te bestuiven. Export is voor Marokko een belangrijke inkomstenbron. Modernisering is nodig om naar het volgende niveau te komen.

De grootste fruitplantages in Marokko bevinden zich in de regio Haouz en bij de zuidelijke hellingen van het Rifgebergte; het gaat hier voornamelijk om citrus-, olijf- en andere fruitbomen, meestal onder irrigatie. De Rif en productiegebieden in de oases (dadelpalmen en divers fruit) nemen 25% van het totale fruitareaal voor hun rekening. Ook de Hoge Atlas de Centrale en Oriëntaalse Rif en de Moulouya-laagvlakte vindt substantiële productie plaats.

De beplantingsdichtheid per hectare verschilt nogal, van 100 tot 1100 planten. Dit wordt veroorzaakt door verschillen in management en productiebestemming. Hoge dichtheden worden vooral toegepast door telers die toegang hebben tot financiële en technische middelen. Het moge duidelijk zijn dat deze telers een hogere productie behalen dan kleine telers, die vaak over minder moderne faciliteiten beschikken en minder te besteden hebben.

De sector ziet zich geconfronteerd met vele uitdagingen. Nieuwe rassen vragen om nieuwe teeltwijzen. Om de vraag vanuit binnen- én buitenland het hoofd te kunnen bieden, is ketensamenwerking binnen de sector noodzakelijk. Partnerschappen moeten zorgen voor synergie. Professionalisering van de verwerkende industrie en verbetering op het gebied van koude opslag kunnen leiden tot een hogere productie en diversificatie. Naast verouderde teelttechnieken heeft Marokko ook te maken met klimaatverandering, waterschaarste, slecht functionerende brancheorganisaties, een versplinterde tussenhandel en andere bijkomende kwesties.

Feiten en cijfers

In 2011 bedroeg het areaal waarop abrikozen worden geteeld zo'n 12.000 hectare, met een productie van 110.000 ton. Er zijn weinig verschillende abrikozenrassen in Marokko. Het leeuwendeel (80%) is de Canino. De overige 20% bestaat uit Gelitano, Delpatriarca, Ogletree, Nitin en Amal.

Uitgangsmateriaal is heterogeen, er worden weinig soorten geteeld, en de teeltwijze is erg traditioneel; daarom is de productie aan fluctuaties onderhevig.

Voor perziken beslaat het areaal rond 4700 hectare, met een jaarlijkse productie van 60.000 ton. Er zijn diverse soorten onderstammen beschikbaar voor telers, met specifieke eigenschappen, zodat kwekers een soort kunnen kiezen die het beste past bij de klimaatomstandigheden in hun regio. Elk jaar verschijnen nieuwe rassen die aansluiten op nieuwe trends, productieschema's en diverse nichemarkten waarvoor perziken worden gebruikt.

Vanwege de verscheidenheid aan klimaatzones in het land is van half april tot half oktober een enorme productie haalbaar. De perzik rijpt in sommige regio's erg snel, waardoor tegen interessante prijzen naar Europa kan worden geëxporteerd, maar steeds op korte termijn. De boomedichtheid varieert van 400 tot 1500 bomen per hectare en de opbrengst van 10 tot meer dan 30 ton, afhankelijk van het karakter van de variëteiten en met verschil in prijs en bruto marges.

Het appel-areaal beslaat nagenoeg 32.000 hectare, oftewel zo'n 22% van het totale productie-areaal in heel Afrika. In Marokko is dat ongeveer 14% van het oppervlaktegebied van de vruchtenplanten en -bomen. Gemiddelde opbrengst per hectare is 17,6 ton. De belangrijkste productieregio's liggen in hoge en middelhoge gebieden en in de Midden-Atlas (Khenifra El Hajeb, Sefrou, Midelt, Ifrane, Meknès).

Begin jaren 90 importeerde Marokko enkele honderden tonnen aan appels, nu ligt dit rond de 7000 ton. Om de sector te ontwikkelen, moeten de prestaties van bestaande boomgaarden omhoog door onder andere intensivering en klimaatbeheersing. In Marokko domineren rassen als Golden en Starking, maar in sommige regio's kiezen slimme producenten voor rassen als Royal Gala, Fuji en Red Chief.

De ontwikkeling van de peer valt ten opzichte van de appel een beetje in het niet. Het areaal waarop deze fruitsoort wordt verbouwd, wordt geschat op 3500 hectare, met een productie van 40.000 ton op jaarbasis. Vrijwel de gehele oogst wordt in het thuisland geconsumeerd, wat neerkomt op 2 kg per persoon per jaar. De lage ontwikkeling van de perenproductie is een factor van de consumentenvoorkeur voor de appel, de hogere opbrengst per hectare van appels en de minder goede houdbaarheid van de peer.

De meest gebruikte perensoorten zijn oudere rassen als William's, Crassane, Duc de Bordeaux, Beurre Hardy, Dr. Jules Guyot, Morettini en Doyenné du Comice. De onderstammen die nu gebruikt worden, zijn niet geschikt om aan de raseisen te voldoen. Eventuele uitbreiding van de perenteelt in Marokko hangt voor velen in de branche af van het introduceren van gecontroleerde hoogwaardige rassen en een breed assortiment aan onderstammen.

Groen Plan

Met het Plan Vert wil Marokko de groei in de agrarische sector stimuleren door de extensieve teelt van gewassen die niet veel opbrengen (zoals granen) in te ruilen voor hoogwaardige boomgewassen. Intensivering en uitbreiding van boomgaarden en het op structurele wijze inzetten van druppelirrigatie zijn middelen om dit doel te bereiken. De land- en tuinbouwsector en de overheid zijn overeengekomen dat tot 2020 jaarlijks € 890 miljoen zal worden geïnvesteerd in deze sector, die van groot belang is voor de Marokkaanse economie.

Landbouwafdeling Rabat

Fytosanitaire Controle

Eén van de belangrijkste bedreigingen voor de appelproductie is het bacterievuur, veroorzaakt door *Erwinia Amylovora*. De ziekte werd in 2006 in Marokko ontdekt en heeft zich snel verspreid over een aantal belangrijke fruit-producerende regio's. De klimatologische omstandigheden zijn in bepaalde gebieden gunstig voor het uitbreken van de ziekte. De fytosanitaire diensten (onderdeel van de Rijksdienst voor Voedselveiligheid, ONSSA) handhaven strenge regelgeving om bacterievuuruitbraken in Marokko te voorkomen. De importeur is verplicht om officiële documenten te overleggen waaruit blijkt dat het materiaal bacterievuur vrij is, en moet de instanties informeren over de locatie waar het materiaal zal worden geplant.

Pieter van Rijn (Van Rijn-de Bruyn):

“In het buitenland moet je de knop omzetten”

De Udense boomkwekerij Van Rijn-de Bruyn is sinds 1946 actief in de vruchtbomenteelt. Inmiddels staat de derde generatie aan het roer, waaronder Pieter van Rijn. Hij is verantwoordelijk voor de buitenlandse teelt in onder andere Polen, Oekraïne en Moldavië, evenals voor de export.

In Nederland produceert Van Rijn-de Bruyn op ruim 40 hectare kwalitatief hoogwaardige bomen voor de professionele fruitteelt. Sinds 1992 is de onderneming ook gevestigd in Polen, waar op 15 hectare een combinatie van vruchtbomen en onderstammen wordt geteeld. Ook in de Oekraïne (2000) en Moldavië (2004) is Van Rijn actief met twee kwekerijen. Het bedrijf teelt een breed assortiment vruchtbomen en vruchtboomonderstammen. De productie is als volgt verdeeld: 70% appel, 15% peer, 10% kersen en 5% pruim.

Hoe kom je terecht in Moldavië? Pieter van Rijn: “Via het ministerie van Economische Zaken. Wij zochten daar een partner en hebben toen samen met hen een projectvoorstel ingediend onder het PSI-programma. Dat is gehonoreerd. Moldavië is deels Russisch georiënteerd, deels Roemeens. Om eerlijk te zijn, is het ons behoorlijke tijd tegengevallen. Onze klanten daar zijn ook de fruittelers. Die hadden veel interesse maar geen toegang tot financiële middelen. Destijds was er geen ondersteuning vanuit het Moldavische ministerie van landbouw. Nu wel en nu zie je dat de business stijgt.” Hoe selecteerde Van Rijn de partner? “Via-via, door contacten, probeer je met juiste mensen in aanraking te komen. In ons geval vroegen we aan een onderzoeksinstelling naar de volgens hen betere bedrijven en die ga je vervolgens bezoeken.”

Reden voor internationalisering

“Toen het steeds drukker werd met de vraag vanuit voormalig Oost-Europa, hebben wij gezegd: we moeten daar produceren waar de vraag is”, zegt Van Rijn. “In Polen en later ook Oekraïne was die zodanig dat wij besloten in die landen te gaan produceren. In plaats van iedereen vanuit Nederland te bedienen, met de papierwinkel en fytosanitaire zaken als gevolg.

Polen, daar zitten we al meer dan 20 jaar en ik heb er nog geen minuut spijt van gehad. Wij werken met lokaal personeel, ook het management is Pools. Ik heb iedereen zelf opgeleid; er werken nog steeds mensen die er vanaf het begin bij waren.

Hoe je kunt communiceren is een belangrijke succesfactor. Ik kende eerste alleen Engels en Duits, toen heb ik maar Pools geleerd, om directer te communiceren. Dan zie je dat het gaat werken, dat er een begin van vertrouwen komt.”

Verdeling naar locatie

Hoe is de productie van onderstammen en fruitbomen verdeeld over de diverse vestigingen? “100% van de onderstammenproductie vindt plaats in Polen. Wat betreft bomen is dat 50/50 Nederland/buitenland – met Polen/Oekraïne/Moldavië in de verhouding van 30-10-10. Appel is 80% van onze business, maar de peer evenals de kers wordt belangrijker. In Polen neemt de binnenlandse consumptie van verse appels toe. Dit land heeft goede verkoopkanalen in Rusland, de Scandinavische landen en ook al voet aan grond in het Verenigd Koninkrijk.” Van Rijn schat in dat zo’n 10-15% van de Poolse fruittelers echt wil professionaliseren, met EU-steun vanuit Brussel.

“Moldavië is een heel bijzonder land voor ons, omdat onze nieuwe peer Xenia daar vandaan komt. De rechten daarop kochten wij van het Moldavische onderzoeksinstituut voor tuinbouw. De Xenia ligt momenteel exclusief in de schappen van Nederlands’ grootste supermarkt. Wij hebben een telersvereniging opgericht en ook een Europese organisatie.

Als wij het zo inrichten dat een fruitteler er iets aan kan verdienen, dan is hij bereid dit nieuwe ras aan te planten. Ik ben ervan overtuigd dat het slagen zal.”

Internationaal zakendoen

Van Rijn's advies voor een ondernemer uit het Nederlandse agro-mkb die naar het buitenland wil, is eenduidig: "Je moet de andere cultuur leren kennen. De knop omzetten en je Nederlandse denken thuis laten. Anders raak je zo in de stress, dat het niet gaat lukken. In voormalig Oost-Europa hebben mensen in het land zelf al weinig vertrouwen in elkaar, laat staan in een buitenlander. Kom je afspraken na, dat werkt altijd. En als ze voor rede vatbaar zijn, kun je zaken doen.”

Intussen is Van Rijn ook actief geworden in Georgië en exporteert hij naar China: "Daar heeft vorig jaar de eerste grote levering plaatsgevonden. Dit gaat om grote aantallen onderstammen en fruitbomen – hoofdzakelijk appel." Hij wil de Chinezen eerst ervaring op laten doen met andere soorten, maar uiteindelijk is zelfs de Elstar een reële optie.

Niet alleen product verkopen

Van Rijn verkoopt niet alleen de vruchtbomen en onderstammen aan zijn klanten. Het volledig aanslaan van hun bomen en een goed resultaat voor hun klanten is van groot belang. Daarom biedt de onderneming klanten daar tijdens de eerste twee jaar vier maal teeltadvies aan. Daarna brengt het bedrijf klanten die er prijs op stellen in contact met een adviesbureau.

Pieter van Rijn sluit af: "Als je in het buitenland op avontuur gaat, weet dan wat je doet, heb geduld, maar zorg er ook voor dat je je zaken in Nederland goed op orde hebt.”

Hans van der Lee

Kansen voor de export van Nederlands teeltmateriaal

Frankrijk zet in op grondige renovatie van zijn vruchtboomareaal

Frankrijk is vanuit de Nederlandse afzet van vruchtteeltmateriaal gezien een interessante markt. Gezien de meest recente ontwikkelingen in vooral de fruitteeltsector - en hierin is Frankrijk een grotere strategische speler op de wereldmarkt dan in de sierteeltsector -, wordt in dit artikel nader ingegaan op deze sector en blijft de sierteeltsector buiten beschouwing.

De Franse fruittelersbond, Fédération Nationale des Producteurs de Fruits (FNPF) heeft onlangs uiting gegeven aan een aantal zorgpunten. Allereerst is sprake van dalende fruitarealen (134.000 hectare, waarvan 80% in handen van circa 4000 professionele fruittelers; een afname van 17% over 2000-2010). Daarnaast neemt het aantal fruittelers af (thans 17.000; een afname van 30% over 2000-2010, maar schaalvergroting neemt toe). Verder speelt het probleem van bedrijfsopvolging door gebrek aan animo onder jonge boeren voor deze productietak. En, last but not least, de handelspositie van Frankrijk als 'fruitland' wordt bedreigd. Frankrijk neemt, ver na Spanje en Italië, met een productie van circa 3 miljoen ton fruit (waarvan gemiddeld 1,5 miljoen ton appels) binnen de EU nog de derde plaats in.

Ook de agrarische exportpositie – voornamelijk van appels – is verzwakt. De Franse commerciële spelers hebben kritiek op het niet tijdig inspelen op renovatie van het vruchtboomareaal. Frankrijk wil zijn positie van fruitexporteur in het hoogwaardige, fytosanitair veeleisende segment van exportkwaliteit versterken. Frankrijk ondervindt in dit segment toenemende concurrentie van Italië, de Verenigde Staten en Nieuw-Zeeland.

Aandachtspunten

De FNPF heeft dan ook een strategisch actieplan uitgezet, waarin renovatie van vruchtboomgaarden prioriteit heeft. Ook de problematiek van gewasbescherming krijgt veel aandacht (en kritiek). Als gevolg van het Franse overheidsbeleid en overheidsactieplan 'Ecophyto 2018' ter reductie van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zijn in 10 jaar tijd 30 werkzame stoffen van de markt gehaald. Een andere prioriteit is dus ook de ontwikkeling van ziekteresistente rassen.

De exportpositie van Frankrijk is de laatste tijd verzwakt. Het tekort op de agrarische handelsbalans (-1,7 miljoen ton) is in 2012 met 17% toegenomen. Frankrijk exporteerde in 2012 ruim 1,3 miljoen ton fruit, waarvan 625.000 ton appels. Belangrijkste exportmarkten voor Franse appels zijn het Verenigd Koninkrijk en Spanje, maar de tendens is stijgend wat betreft Algerije (80.000 ton in 2011), Saoedi-Arabië, de Verenigde Arabische Emiraten en Rusland. De Russische import uit Frankrijk bedraagt nu op jaarbasis 44.000 ton, maar de Franse ambities zijn veel hoger. Om het hoofd te kunnen bieden aan zwaargewichten van de mondiale appelbusiness, zoals Dutoit (Zuid-Afrika), La Trentina, Melinda en Vog (Italië), zijn de leidende Franse (coöperatieve) fruitbedrijven hard bezig zich te organiseren en te versterken, dit in nauwe samenwerking met de fruittelers, vruchtboomkwekers en toegepast onderzoek. Het project Pomalia van Frankrijk's grootste appelexporteur Blue Whale is hiervan een voorbeeld.

Areaal

Het Franse fruitareaal is voor een deel verouderd en hoognodig toe aan renovatie; de FNPF spreekt van een areaal van minstens 15.000 hectare dat aan modernisering toe is. Een bijkomend probleem is de oprukkende virusziekte Sharka (plum pox-virus) die ravages aanricht in de zachtfruitproductie in Zuid-Frankrijk. Hierdoor moe(s)ten veel boomgaarden worden geruimd. Alleen het areaal van kiwi en noten neemt over 2000-2020 toe. Het notenareaal neemt met 21.000 hectare zelfs ná het appelareaal de tweede plaats in. De arealen van peer, kers en pruim - soorten die voor Nederland als leverancier van

teeltmateriaal relevant kunnen zijn - bedragen respectievelijk 5900 hectare, 9600 hectare en 18.600 hectare.

De top-3 van grootste productiegebieden voor appels zijn Provence-Alpes-Côte d'Azur (PACA), het Loire-gebied en Midi-Pyrénées. Voor peren: PACA, Rhône-Alpes en Centraal – Frankrijk. Voor kersen: PACA, Rhône-Alpes en Languedoc-Roussillon. Voor pruimen: Aquitaine, Midi-Pyrénées en Lotharingen. Een opvallende ontwikkeling is het groeiend fruitareaal – vooral appels en peren - in 'niet-traditionele' gebieden in Noord-Frankrijk als Picardië, Lotharingen en de Elzas. Deze gebieden liggen ook dicht bij Nederland.

Organisatie van de sector

Afnemers van vruchtteeltmateriaal zijn op de professionele markt de fruittelers (en ciderappeltelers), vruchtboomkwekers (vaak zelf ook producent) en fruitcoöperaties. Op de amateurmarkt zijn dit de ketens van tuincentra; naar verluidt ook een interessante groeiemarkt voor vruchtteeltmateriaal. Frankrijk telt 40 ketens van tuincentra. Deze zijn georganiseerd in de 'Fédération Nationale des Métiers des Jardineries' (JNMJ). Een complete, actuele adressenlijst is op aanvraag beschikbaar bij de Landbouwafdeling Parijs.

Fruittelers zijn vooral afnemer van enten (griffels). Onderstammen en halfproducten (slapende ogen) vinden eerder hun bestemming bij vruchtboomkwekers. De fruittelers zijn georganiseerd in de eerder genoemde FNPF. Daarnaast zijn de telers georganiseerd naar product, in door de EU en het ministerie erkende associaties van producentenorganisaties (Associations des Organisations de Producteurs ofwel AOP). Er is een AOP voor appel/peer, kers en pruim. De AOP Pommes Poires (ANPP) is goed voor een totaalproductie van 860.000 ton appels en 35.000 ton peren. Fruitcoöperaties zijn aangesloten bij de koepelorganisatie FELCOOP.

Geregistreerde vruchtboomkwekers zijn aangesloten bij CEP (Centre Expérimentale des Pépiniéristes), gevestigd in Lyon. Het filiaal CEP-Innovation richt zich op rassenverbetering, maar verkoopt ook, onder licentie, de door INRA ontwikkelde fruitrassen. INRA is het nationaal instituut voor landbouwkundig onderzoek; dit heeft een eigen proefstation te Angers voor de ontwikkeling van nieuwe fruitrassen. De jaarlijkse lijst van geregistreerde fruitboomkwekers, per regio en per soort teeltmateriaal - wordt door CTIFL (instituut voor praktijkonderzoek groenten en fruit, tevens certificeringsinstelling) beheerd*. De lijst telt 59 kwekers, waarvan een kleine 15 gespecialiseerd in gecertificeerde appelbomen en onderstammen. Hiervan zouden circa 8 kwekers dit materiaal ook exporteren, vooral buiten de EU. De totale jaarlijkse export van fruitteeltmateriaal wordt geraamd op circa 3 miljoen aantal stuks (vrijwel alleen appels) op een gemiddelde totale jaarproductie van 9 miljoen aantal stuks.

** De lijst staat niet op een website, maar kan op aanvraag worden verkregen. Belangstellenden kunnen deze via de Landbouwafdeling Parijs opvragen.*

Financiële steunprogramma's

Om de sector tegemoet te komen in genoemde zorgpunten zal het ministerie van Landbouw, tot grote tevredenheid van de FNPF, een nieuwe (EU-genotificeerde) nationale subsidieregeling openen voor renovatie van vruchtboomgaarden. Bedrag: € 4,3 miljoen per jaar tot 2021. Nieuw is de mogelijkheid van cofinanciering. Een nationale subsidieregeling voor de fruitteelt bestond al eerder (2012 -2014), maar deze was minder soepel en kende uiteraard geen cofinanciering. De nieuwe regeling is inmiddels formeel gepubliceerd op de website van FranceAgriMer (uitvoeringsinstantie van het ministerie van Landbouw) en bevat een eisenpakket en selectiecriteria, vergelijkbaar met de vorige subsidieregeling van 2012.

Echter, de regio's met grote fruitgebieden mogen nu ook extra technisch-economische criteria toevoegen aan dit eisenpakket, afhankelijk van de prioriteiten die de regio in overleg met de sector wil stellen aan renovatie van de fruitteelt in het betrokken gebied. De fruittelersbond rekent op cofinanciering van de regio's om te komen tot een verdubbeling van genoemd bedrag. De maximale investeringssteun per fruitteler zal uitkomen op 40%

van de totale investering, voor 'jonge telers' maximaal 50% en voor fruittelers in gebieden met een natuurlijke handicap maximaal 60%. Deze regeling, die mede dankzij input van de Landbouwfederatie Parijs werd bewerkstelligd, kan dus ook indirect kansen bieden voor Nederlandse exporteurs van Naktuinbouw-gecertificeerd teeltmateriaal (jonge vruchtbomen, onderstammen en halfproducten).

Een ander, nieuw investeringsinstrument is 'Labeliance Invest Agri' van het private investeringsfonds Labeliance Invest. Dit investeringsfonds focust op schaalvergroting, bedrijfsopvolging, modernisering en teeltdiversificatie onder meer in de fruitteelt. Een aparte, nationale (EU-genotificeerde) reeds lopende subsidieregeling voor de renovatie van ciderappel-boomgaarden moet de ciderappeltelers een extra financiële impuls geven (en biedt dus ook afzetmogelijkheden voor appelonderstammen). De regeling is te vinden op de website van FranceAgriMer onder de noemer 'Aide à la plantation de vergers de cidre, campagne 2013-2014' en in de rubriek 'Filière Vins et Cidriculture' en vervolgens 'Aides'.

Het is duidelijk dat de Franse fruitteeltsector niet van plan is stil te zitten, hierin gesteund door overheid en onderzoek! De Nederlandse knowhow en teeltmateriaal kunnen ongetwijfeld bijdragen aan de Franse ambities. De Landbouwfederatie Parijs is vanzelfsprekend bereid om meer informatie te verstrekken.

Alexandra Feekes, Landbouwfederatie Parijs

Gecertificeerd vruchtteeltmateriaal en onderzoek

Vruchtteeltmateriaal wordt in Frankrijk door CTIFL (instituut voor toepast onderzoek groenten en fruit) gecontroleerd en gecertificeerd. CTIFL beschikt over een eigen lab voor fruitvirologie. Statistieken hierover worden opgesteld door CTIFL. Hieronder volgen de totaalproductiecijfers van gecertificeerd vruchtteeltmateriaal van 14 fruitsoorten, weergegeven in aantal stuks, van 2010/2011 en de raming 2011/2012 (tussen haken):

Totaal: 8,9 miljoen (9,4 miljoen), waarvan circa 7 miljoen 'afleggers' voor appelbomen (vooral M9). Daarvan:

- zaailingen (steenvruchten, citrusvruchten) 1,32 miljoen (1,35 miljoen);
- stekken (steen- en pitvruchten) 320.000 (268.000);
- vitroplanten (steen- en pitvruchten) 795.000 (833.000);
- afleggers (pitvruchten) 6,29 miljoen (6,97 miljoen).

Alleen de productie van stekken neemt af.

De totale productie van jonge (eenjarige) vruchtbomen bedraagt 4 miljoen (2010/2011). De productie van gecertificeerde eenjarige vruchtbomen voor 2010/2011 geeft het volgende beeld:

- prunus, malus, pyrus, cydonia, juglans en citrusvruchten: 2,7 miljoen stuks.
- wilde kastanje (voor de productie van eetbare kastanjes; 'afleggers' en in vitroplanten) 60.
- hazelnoot (afleggers): 116.560 stuks.

Ter certificering aangeboden onderstammen: 6,5 miljoen stuks en enten (griffels) 5,7 miljoen stuks.

Het belangrijkste onderzoeksproject in de fruitteelt is momenteel Sustain'apple. Dit meerjarenproject (2014-2017) heeft als thema de gewasbescherming in de appelteelt en heeft een budget van € 1,9 miljoen euro. Trekkers van het project zijn INRA en GIS Fruits. De laatste is een consortium van 22 spelers uit onderzoek, landbouworganisaties en bedrijven en richt zich op innovatie en duurzame ontwikkeling in de fruitteelt.

Vitamine S

Een blik op de Spaanse fruitsituatie

Steenvruchten, pitvruchten en gedroogde vruchten; in 2013 bedroeg het Spaanse areaal waarop deze vruchten geproduceerd worden zo'n 1 miljoen hectare. Spanje neemt op het gebied van de productie van perzik (en nectarine) 25% van de totale EU-productie voor zijn rekening en is daarmee de tweede grootste producent na Italië en vierde op de wereldranglijst.

De perzik (en dus ook de nectarine) zijn de belangrijkste steenvruchten (37% van het totaal), met in 2013 een teeltoppervlakte van 82.000 hectare. Deze oppervlakte is de afgelopen 15 jaar met 4% gegroeid, maar tegelijkertijd is de productie verdubbeld tot 1,3 miljoen ton dankzij druppelirrigatie, verbetering van het beheer en de invoering van nieuwe rassen en efficiëntere onderstammen. Een belangrijke reden voor de productietoename is een goede aanpassing van deze fruitsoort aan warme klimaten. Perziken en nectarines worden voornamelijk gekweekt in de Ebro-vallei (25,2 % in Catalonië en 22,4% in Aragón), maar ook in andere regio's zoals Murcia (22,4%) en Andalusië (10,1%).

In 50% van de gevallen wordt de INRA GF-677 onderstam gebruikt, gevolgd door de Garnem (GxN-15) (20%) en de Cadaman (10%). Voor de rest worden er andere onderstammen gebruikt, waaronder de Adesoto-101. In Spanje is sprake van een laag consumptieniveau van deze vrucht en de consumptie zal mogelijk verder afnemen. Tussen 1989 en 2011 was er sprake van een consumptiedaling per hoofd van 8 tot 4,3 kg per jaar. De consumptieafname wordt echter gecompenseerd door de goede export van 55% van de Spaanse productie. Ook is Spanje al sinds 2006 de grootste exporteur van de Europese Unie.

Appel

Door het toenemende areaal van bijna 33.000 hectare dat gebruikt wordt voor de appelteelt, is deze vrucht na de perzik de belangrijkste. Met 17% van de totaaloppervlakte en een jaarlijkse productie van 480.000 ton, is Spanje de vijfde producent van de EU. De meeste nieuwe rassen zijn afkomstig uit landen met een zachter klimaat dan Spanje. Deze hebben zich echter niet goed aangepast aan de weersomstandigheden in Zuid-Europa, waardoor zij kleur en stevigheid missen en gevoelig zijn voor de zon. Het slecht bestand zijn tegen de hitte en het gebrek aan vochtigheid, wat kenmerkend is voor de belangrijkste productiegebieden in Spanje, zijn de voornaamste redenen voor de duidelijke afname in zowel de productie als oppervlakte. De gekweekte appel is minder concurrerend dan bijvoorbeeld die afkomstig zijn uit de bergachtige gebieden van Italië en Frankrijk. De totale import staat gelijk aan de helft van de binnenlandse productie, iets meer dan 230.000 ton.

Net als perzik, is de appelproductie geconcentreerd in de Ebro-vallei. 32% wordt geteeld in Catalonië, 17,5% in Aragon, terwijl de rest van de teelt zeer verspreid is over andere regio's. De appelconsumptie per hoofd is al enige tijd stabiel, ongeveer 11 kg per jaar. Het is de derde meest gegeten vrucht in de Spaanse huishoudens, na sinaasappels en nectarines. De productie richt zich op drie rassen - Golden, Gala en Red Delicious - en is goed voor 84% van de totale nationale productie.

De belangrijkste onderstammen die gebruikt worden zijn verschillende veredelingen van: VF M9, M9 EMLA, M9 NAKB 337 (uit Nederland) en in mindere mate: M9 Pajam-1 en M9 Pajam-2 (beide uit Frankrijk).

Peer

Op de derde plaats, met een soortgelijke oppervlakte, bevinden zich de peer (25.500 hectare) en de kers (24.900 hectare). De huidige peerproductie betreft 400.000 ton. Evenals de appel, is ook de perenproductie in oppervlakte en productie gedaald de laatste

decennia. Dit komt onder andere door de beperkte rasseninnovatie in vergelijking met andere soorten zoals de perzikboom en de concurrentie op de exportmarkten en hun weerslag op de meest populaire en belangrijke rassen. Momenteel is de Conference de meest geteelde peer, met 90% van het totaal.

Wederom is het belangrijkste productiegebied de Ebro-vallei, waarvan 48% in Catalonië en 26% in Aragón. In bijna 100% van alle gevallen worden kweeonderstammen (Cydonia) gebruikt: EM - (55%), BA29 (30%) en de Sydo en de Adams (ongeveer 10%). De consumptie per hoofd van de bevolking is 7 kg per jaar.

Kersen

De productie van kersen (bijna 97.000 ton in 2013) is meer dan verdubbeld de afgelopen twintig jaar, terwijl de oppervlakte slechts met 20% is toegenomen (24.900 hectare in 2013). In de afgelopen jaren is de Spaanse productie uitgebreid naar bergachtige gebieden, laagvlakten en valleien en is hoofdzakelijk gebaseerd op buitenlandse rassen. Spanje is de derde grootste kersenexporteur van Europa en wordt een steeds grotere exporteur van verse producten (38% van de totale productie). 33,8% wordt geproduceerd in Aragón en 27,5% in Extremadura. De meest gebruikte onderstammen zijn: INRA SL-64 (80%) en MAxMA-14 (10%).

Van kaki tot loquat

De abrikozenproductie is de afgelopen vijftien jaar gedaald (118.000 ton in 2013), als gevolg van de verspreiding van de ziekte Sharka (PVP) in de twee belangrijkste productiegebieden: Murcia en Valencia. De Spaanse oostelijke regio's hebben zeer geschikte klimaatomstandigheden en bodemkenmerken voor een reeks van kleine gewassen zoals: de kaki-boom, de loquatboom, de granaatappelboom en de johannesbroodboom. Spanje is de grootste Europese producent van deze vier teelten. Het meest opmerkelijk is het kakigewas (Diospyros kaki), dat met het 'Helder Rood (Rojo Brillante)'-ras een buitengewone expansie heeft ondervonden in de regio van Valencia. De productie is vervijftienvoudigd in de afgelopen vijftien jaar tot 90.000 ton, waarvan 65% wordt geëxporteerd. Spanje is ook de tweede grootste exporteur van de loquat (Eriobotrya japonica), hoewel ver achter China, met een productie van 40.000 ton voornamelijk in Alicante.

De productie van de granaatappel (Punica granatum), ook geconcentreerd in Alicante, betreft ongeveer 27.000 ton. Het 'Mollar de Elche'-ras is een gerespecteerd product in de Europese markten vanwege zijn hoge vezelgehalte en antioxiderende eigenschappen. Spanje is met jaarlijks ongeveer 56.000 ton ook de grootste producent van de johannesbroodboom (Ceratonia siliqua). Uit de zaden worden stoffen van het E-410 toevoegingsmiddel gehaald.

Gedroogde vruchten

De belangrijkste gedroogde vruchten die worden geteeld in Spanje zijn: amandelen, hazelnoten, walnoten, pistachenoten en pijnboompitten. Opvallend is de amandel, met bijna 570.000 hectare in 2013, die langs de Middellandse Zeekust geteeld wordt op niet bevoeide grond. Spanje is na Californië de tweede producent ter wereld. 60% van de meest gebruikte onderstammen zijn INRA GF-677.

Citrusvruchten

Spanje is de grootste producent van citrusvruchten binnen de Europese Unie en zesde op de wereldranglijst. Voor het 2013/2014 seizoen wordt een productie van ongeveer 6,5 miljoen ton verwacht, 3% meer dan het voorgaande jaar. Van deze totale productie komt 63% uit de regio Valencia. Freshfel, de European Fresh Produce Association, voorziet in eerste instantie een algemene productiestijging bij alle citrusvruchten, behalve bij grapefruits. Bij sinaasappels wordt een productie verwacht van 3.397.000 ton (+2%), mandarijnen 2.144.000 ton (+2%) en citroenen 910.000 ton (+11%). De grapefruitproductie zal met 8% dalen tot 45.000 ton.

De regio Valencia produceert 51,3% van de sinaasappels en 78,6% van de mandarijnen, gevolgd door Andalusië, respectievelijk met 40% en 13%. Murcia is de grootste producent van citroenen en grapefruits, gevolgd door Valencia. Volgens het Beheerscomité voor Citrusvruchten betrof de Spaanse export tijdens het 2012/2013 seizoen bijna 4 miljoen ton. De belangrijkste exportbestemmingen zijn Duitsland, Frankrijk en Polen. Spanje en de Verenigde Staten zijn afwisselend 's werelds grootste exporteurs. In 2013 was er 303.028 hectare gewijd aan de productie van citrusvruchten, 1% minder dan het jaar daarvoor. Van deze totaaloppervlakte is 283.546 hectare geïrrigeerd. 48% van de oppervlakte beslaat sinaasappelbomen, 38% mandarijnenbomen, 12% citroenbomen en 1% grapefruitbomen.

Volgens het Ministerie van Landbouw, Voedsel en Milieu was er in het seizoen 2011/2012 sprake van een productie van meer dan 3.628.000 zaailingen. De belangrijkste sinaasappelboomrassen: Navelina, Lane Late, Chislett Summer Navel, Valencia Midnight Seedless, Powell Summer Navel, Washington Navel, etc. De belangrijkste mandarijnboomrassen: Iwasaki, Clemenules, Oronules, Okitsu, Clemenrubi, Murcott, citroenboomrassen: Fino y Eureka en tot slot het grapefruitboomras: Star Rubi. Carrizo-onderstammen worden volgens het ministerie en de sectorvereniging ASFPlant het meest gebruikt (48%), gevolgd door Macrophylla (30%), C-35 (6%), Citrumelo en Volkamer (beiden met 4%) en Foner Alcaide number 5 (3%). In het 2011/2012 seizoen werden er 277.027 onderstammen gecertificeerd.

Al jaren blijft de consumptie van citrusvruchten in Spanje vrij stabiel. De sinaasappel- en mandarijnconsumptie (25 kilo/persoon/jaar) vertegenwoordigt 26,5% van het totaalverbruik van vers fruit.

Landbouwfederatie Madrid

Met oprechte dank aan Dr. I. Iglesias voor zijn medewerking, zonder hem was dit artikel niet tot stand gekomen.

Supersinaasappel ontwikkeld

Spaanse onderzoekers hebben een sinaasappel ontwikkeld met 36 keer meer β -caroteen dan gebruikelijk het geval is bij citrusvruchten, waardoor zijn antioxidant-capaciteit wordt vergroot. Deze nieuwe fruitsoort, met een intense gele kleur, is tot stand gekomen door middel van de genetische manipulatie van zaden. Citrusvruchten hebben een heleboel gezonde voedingswaarden, maar tegelijkertijd ook een tekort aan belangrijke carotenoïden zoals β -caroteen.

Nieuw stimuleringsplan in werking

Fruitteelt in Roemenië in de lift

In Roemenië is op het gebied van fruitteelt de laatste jaren een voorzichtige herstart gemaakt door een klein aantal ondernemers en investeerders. Moderne boomgaarden moeten de relatief succesvolle tijden van fruitproducenten van vóór de communistische periode doen herleven.

Fruitproductie in Roemenië vindt plaats in vele delen van het land, maar vooral in de hoger gelegen delen: de zuidhellingen van de Karpaten die zich als driekwart cirkel door het land slingeren. De omstandigheden, die veelal sterk afwijken van die in Nederland, leiden onder andere tot een boomgroei die tot wel twee keer groter is dan die in Nederland.

In Europa was Roemenië lang een belangrijke fruitproducent dankzij het (micro) klimaat en de bodemgesteldheid. Tijdens de communistische periode is door collectivisering een grootschalige fruitproductie opgezet, die relatief succesvol was en resulteerde in omvangrijke exporten. De boomgaarden waren al even omvangrijk en ook onderzoek en ontwikkeling kregen in die periode ruim aandacht. Op het hoogtepunt in 1975 had Roemenië 425.000 hectare aan boomgaarden, waarvan 360.000 hectare productieboomgaard.

Na de val van het regime Ceaușescu in 1989 zijn de percelen teruggegeven aan de oorspronkelijke eigenaren. Dit leidde tot versnippering en verwaarlozing; herplant en modernisering vonden jarenlang vrijwel niet plaats. In 1990 ging het snel bergafwaarts met het areaal. Dat was toen nog maar 260.000 hectare en 80% van de bedrijven was in handen van kleine producenten met een gemiddeld areaal tussen de 0,5 en 2 hectare. In de periode 2002-2012 liep het areaal met 65.000 hectare terug. In 2012 werd het areaal fruitboomgaard geschat op iets meer dan 140.000 hectare. 40% hiervan heeft bomen die ouder zijn dan 25 jaar. Deze plantages zijn daarmee laagproductief dan wel 'verlaten'.

POP

De Roemeense overheid heeft als onderdeel van het plattelandsontwikkelingsprogramma POP 2014-2020 een budget van € 200 miljoen uitgetrokken voor de modernisering van de fruitteelt. Dit programma moet leiden tot een nieuwe aanplant van zo'n 16.000 hectare. Naast fondsen voor nieuwe aanplant en nieuwe productietechnieken is er ook geld beschikbaar voor ketenontwikkeling.

De voorganger van POP 2014-2020, te weten POP 2007-2014, heeft een apart programma gecreëerd om de wijnbouw in Roemenië te revitaliseren. Dit programma is succesvol geweest en dient als voorbeeld voor het fruitteeltplan. Het beschikbare budget was € 190 miljoen; hieruit is de aanplant van 19.000 hectare wijngaard gesubsidieerd. Het uitgangsmateriaal was vooral afkomstig uit Frankrijk en Italië, slechts een klein deel werd lokaal geproduceerd.

Helaas was dit, afgezien van kwaliteit, niet altijd passend qua klimaat en variëteit. Het gebruik van minder 'passend' plantmateriaal heeft ertoe geleid dat in het fruitprogramma lokaal geproduceerd plantmateriaal een duidelijke plus krijgt. Opvallend was in het wijnbouwprogramma de rol van de onderzoeksinstituten.

Het voorbeeld in de wijnbouw heeft deskundigen en ondernemers ertoe aangezet de Roemeense regering te vragen speciale aandacht aan de fruitteeltsector te geven in de komende periode. Dit idee leeft kennelijk al langer, want ook de Roemeense EU-commissaris voor Landbouw, Ciolos, heeft zich meerdere malen enthousiast over een dergelijke aanpak uitgelaten.

Voor zover nu bekend, zou voor de betreffende periode het eerder genoemde bedrag van € 200 miljoen beschikbaar komen. Daarmee zou 16.000 hectare moeten worden aangeplant c.q. gerehabiliteerd. De aanplant van appel- en pruimenboomgaarden zou de meeste aandacht krijgen. De beschikbare subsidie is niet alleen bestemd voor nieuwe boompjes, maar ook voor bijvoorbeeld irrigatie, schaduw- en hagelnetten enzovoort.

Daarnaast zou in het nieuwe POP ruimte zijn om de fruitketen verder te ontwikkelen en dus ook te investeren in zaken als sorteren en verpakken. De eerste berekeningen geven aan dat er over de looptijd van het programma jaarlijks 7 miljoen boompjes nodig zijn, in totaal dus bijna 50 miljoen bomen.

Het ziet er evenwel naar uit dat het nog enige tijd vraagt voor het programma operationeel is en dan moet de productie van plantmateriaal nog starten. Effectief zijn er dus maar een jaar of vijf beschikbaar voor uitvoering. Dat resulteert in een behoefte van 10 miljoen boompjes per jaar, waarvan er wellicht 2 miljoen lokaal geproduceerd kunnen worden.

Landbouwafdeling Boekarest

Kansen en bedreigingen voor Nederland

Plantmateriaal

Nederland is in Europa een belangrijke leverancier van fruitteelt-uitgangsmateriaal. In Roemenië neemt Nederland als leverancier (na Italië) tot nu toe respectievelijk de tweede en derde plaats in (waarde en hoeveelheid) en ons land kan bogen op een goede reputatie. Italië is relatief actief op de markt en organiseerde al in mei vorig jaar, samen met de landbouwuniversiteit in Boekarest, een seminar ter versterking van zijn positie. Een Nederlandse onderneming heeft samen met een jonge Roemeen een nieuwe kwekerij opgezet waar virusvrij materiaal wordt geproduceerd. Dit is tot nu toe de enige virusvrije producent in het land. Een ander Nederlands bedrijf heeft vergevorderde plannen om een kwekerij op te zetten.

Dit zijn belangrijke initiatieven, want om het programma tot een succes te maken, verdient - voor zover mogelijk - lokaal geproduceerd plantmateriaal de voorkeur. De praktijk zal uitwijzen dat lokale productie nooit voldoende zal zijn en import onvermijdelijk is. Lokale productie levert goedkoper en beter aangepast plantmateriaal op. En als Nederland in staat is in dit segment een positie op te bouwen, dan geeft dat meteen een zeer goed startpunt voor export uit Nederland. Daarnaast is voor lokale productie geïmporteerd basismateriaal (onderstammen c.q. entogen) nodig. Nederland produceert maar een kleine 8 miljoen boompjes per jaar, dus ook vanuit dat oogpunt is lokale productie onvermijdelijk.

Technische uitrusting

Een moderne (super)intensieve teelt behoeft niet alleen goed plantmateriaal maar ook irrigatie, hagelnetten, mechanisatie enzovoort. Het stimuleringsprogramma voorziet ook in ondersteuning van deze investeringen. De totaalsubsidie kan in het gunstigste geval (denk een achterstandsgebied, jonge/ kleinere boer) oplopen tot 90% van de in aanmerking komende investering.

Ketenontwikkeling

De versterking van de keten is geen onderdeel van het fruitprogramma, maar krijgt wel ondersteuning vanuit het algemene deel. De afgelopen jaren is er al enige ontwikkeling geweest (met name koelhuizen) maar dit traject heeft verdere aandacht nodig. Het oprichten en versterken van producentenorganisaties kan daarin een belangrijke rol spelen; vanuit Nederland heeft de DPA interesse getoond Roemenië te helpen. Voor Nederland biedt toelevering in sorteren, verpakken, koelen en dergelijke ook interessante perspectieven, maar ook hier zit de (Italiaanse) concurrentie op het vinkentouw.

Geschatte financiële bijdrage (onder voorbehoud van definitieve goedkeuring)

Ontvangend bedrijf	Financiering in %
Zelfstandige boer, areaal tot 50 hectare	50%
Zelfstandige boer met 50-100 hectare	40%
Zelfstandige boer met meer dan 100 hectare	30%
Jonge boer, binnen 5 jaar na starten bedrijf	+20%
Geïntegreerd project	+20%
Arme gebieden	+20%
Project dat ondersteund wordt in het kader van het European Partnership for Innovation (PEI)	+20%
Maximum financiering	+90%

Bron: ontwerp-POP 2014-2020

Dick van Oostrum

Pionier-landmeter in Koerdistan

Van landmeter in de wegenbouw naar fruitpercelen opmeten in Koerdisch Irak. Dick van Oostrum haalt 20% van zijn omzet uit landmeten voor de agrosector en blijft dit er altijd bij doen. "Het is mijn hobby."

Dick van Oostrum rolde bij toeval in het landmeten voor de agrosector. Dat zijn vader een agrarische loonwerker is geweest, hielp wel voor het inzicht bij percelen. Hij werkte als vrachtwagenchauffeur, was vervolgens stratenmaker en volgde toen een opleiding tot landmeter van drie jaar. Als zodanig werkte hij altijd (en nog) in de wegenbouw. En sinds 2006 dus ook in de agrosector. Van Oostrum: "Een grote aannemer uit de wegenbouw kwam naar mij toe en vroeg of ik wou helpen bij het uitzetten van een kruising bij een fruitteler. Een beregeningsleverancier zag mijn werkzaamheden en dacht hé dat is handig. En zodoende ben ik in de agrosector terecht gekomen."

Het is niet zo dat als je landmeter bent en op een weiland gaat lopen zomaar dit werk kunt gaan doen, je moet er wel gevoel en inzicht voor hebben. Verder moet je een goed luisterend oor hebben voor de fruittelers, zodat je goed naar de wensen van de fruitteler luistert. Het eerste halfjaar in de agrosector is erg hard gegaan. Op een klantendag van Fruitconsult had de beregeningsleverancier zo de eerste tien klanten voor mij geregeld."

Koerdistan

Hij is nu tweemaal in Koerdistan geweest, op het fruitbedrijf van de Nederlandse fruitteelsters Annemiek van Waarden en Tessa van Gemert. Zij kwamen naar het Koerdische noorden van Irak om daar hun fruitteelt en -handelsbedrijf op te zetten. Ze hadden een goedlopend fruitbedrijf in Nederland, maar zagen geen kansen meer voor uitbreiding. Ze pachten 30 hectare grond nabij Bazian, niet ver van de grote stad Sulaymaniyah, en plantten daar appel-, peren-, kersen-, perzik- en nectarinebomen. Hun eerste oogst: 10 ton peren en 10 ton appels. Van Oostrum vertelt er met smaak over: "In 2007 vloog ik samen met de beregeningsleverancier via Duitsland naar Koerdistan. Het was toen een hele reis, 24 uur lang. Tegenwoordig kan je rechtstreeks of via Turkije naar Koerdistan vliegen, dan doe je er maar 10 uur over. De instrumenten die ik bij mij heb om te meten trekken bij de douane veel aandacht. Het is dan ook steeds de vraag of ik alles weer terug mee naar Nederland krijg. Sulaymaniyah is een grote stad waar het veilig is. Alles wordt gecontroleerd, gescand en is er bewaking aanwezig, zodat het er ook veilig blijft."

Het bedrijf heeft veel percelen van verschillende afmetingen met daarop nog veel bomen, die van de Irakese overheid niet mogen worden gekapt. De uiteindelijke tekeningen laten zien dat het uitmeten hier zeker zijn nut heeft. Ondanks de scheeflopende percelen, doorkruist door een weg en gescheiden door rijen bomen, is de fruitaanplant zo ideaal mogelijk uitgetekend en zullen in de toekomst de rijen op het hele bedrijf exact in dezelfde richting lopen. "In november 2013 ben ik terug geweest voor een nieuw perceel. Op dat perceel zijn we gelijk begonnen met het uitzetten van de beregening. Ik heb aangegeven waar de leidingen moesten komen te liggen en ik zorgde ervoor dat er een tekening kwam met de optimale verdeling van het perceel. Toen de tekening goedgekeurd was, kon aan de hand van mijn tekening het exacte aantal palen en bomen besteld worden. Verder ben ik niet alleen werkzaam in Irak en Nederland, maar ook in andere diverse Europese landen."

Hans van der Lee